

به نام خداوند جان و خرد

---

# راهکارهای فرهنگی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی در آموزش عالی کشور

---

مجتبی شاهدادآبادی فراهانی

انتشارات فرزندگان دانش

|                         |   |                                                                                           |
|-------------------------|---|-------------------------------------------------------------------------------------------|
| سرشناسه                 | : | داودآبادی فراهانی، میثم، ۱۳۶۵-                                                            |
| عنوان و نام پدیدآور     | : | راهکارهای فرهنگی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی در آموزش عالی کشور/ میثم داودآبادی فراهانی. |
| مشخصات نشر              | : | قم: فرزندگان دانش، ۱۴۰۰.                                                                  |
| مشخصات ظاهری            | : | ۲۱۹ ص.                                                                                    |
| شابک                    | : | ۹۷۸-۶۲۲-۷۵۰۹-۷۱-۷                                                                         |
| وضعیت فهرست نویسی       | : | فیفا                                                                                      |
| موضوع                   | : | خامنه‌ای، سید علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ - -- پیام‌ها و سخنرانی‌ها               |
| موضوع                   | : | Khamenei, Sayyed Ali, Leader of IRI, 1939- -- Messages and speech                         |
| موضوع                   | : | خامنه‌ای، سید علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ - -- دیدگاه درباره انقلاب اسلامی        |
| موضوع                   | : | Khamene'i, Seyyed Ali, Leader of IRI, 1939 - -- Views on Islamic Revolution               |
| موضوع                   | : | آموزش عالی -- ایران                                                                       |
|                         | : | Education, Higher-- Iran                                                                  |
| رده بندی کنگره          | : | LA۱۳۵۳                                                                                    |
| رده بندی دیویی          | : | ۹۵۵/۰۴۴                                                                                   |
| شماره کتابشناسی ملی     | : | ۸۵۶۸۶۳۹                                                                                   |
| اطلاعات رکورد کتابشناسی | : | فیفا                                                                                      |

## راهکارهای فرهنگی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی در آموزش عالی کشور

نویسنده: میثم داودآبادی فراهانی

|                                   |                         |
|-----------------------------------|-------------------------|
| ناشر: فرزندگان دانش (۰۲۱۲۸۴۲۳۸۵۵) | تاریخ چاپ: تابستان ۱۴۰۰ |
| صفحه آرای: مهدیه بیدقی            | طراح جلد: محدثه جلالی   |
| شمارگان: ۳۰۰ نسخه                 | تعداد صفحات: ۲۱۹        |
| شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۵۰۹-۷۱-۷           | قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان       |

حق چاپ برای ناشر محفوظ است و استفاده از مطالب کتاب، به شرط ذکر منبع، مجاز است.

## پیشگفتار

با توجه به کارکردهای سه گانه آموزش عالی (تولید، انتقال و انتشار علم) برخی از صاحب نظران معتقد می‌باشند که ایران در حوزه سه کارکرد یا رشد، حرکت یکسانی نداشته و در مواردی با پیشرفت و سرعت به نسبت بالا و در موارد دیگر با کندی حرکت روبرو بوده است. به طوری که گفته می‌شود نظام آموزش عالی ایران از دو خط مشی تولید علم و به کارگیری علم در جامعه دور افتاده است و تنها بر انتقال علم در قالب گسترش آموزش یا افزایش بیش از حد پذیرش و تربیت دانشجو تاکید کرده است. در همین خصوص نیز، علت اساسی شکافها و ناکارآمدی نظام آموزش عالی را نبود الگوی کارآمد همراه با فقدان ساختار و نهاد ملی واجد شرایط جهت مدیریت و بهینه سازی آموزش عالی کشور می‌دانند (ترک زاده و همکاران، ۱۳۸۷). در دهه‌های گذشته تا کنون، توسعه آموزش عالی در برنامه‌های پنج ساله توسعه اقتصادی و اجتماعی مورد توجه واقع شده است. افزایش تعداد دانشگاه‌ها، افزایش ظرفیت پذیرش دانشجو، تاسیس رشته‌های جدید، تکوین و تصویب قوانین جدید در جهت تحول آموزش از جمله اقدامات در این حوزه می‌باشد. با وجود این به نظر می‌رسد مسائل و چالش‌های متعددی وجود دارد که کارایی و موفقیت آموزش عالی را تحت تاثیر قرار می‌دهد (محسنی تبریزی، ۱۳۸۹، ۴۸). ایفای نقش فرهنگی در آموزش عالی از جمله وظائف درخشانی است که تاریخ آن با تاریخ علم و تحولات آن عجین است. امروزه اصطلاح آموزش عالی، در برگیرنده همان نقشی است که پدید آورندگان علم، و تحول‌گران این صحنه از آغاز تا به امروز در آفرینش و شکل دهی فرهنگ‌های مختلف جهان داشته‌اند (فضائی، ۱۳۸۵). آنچه که امروزه در مناسبات اجتماعی و فرهنگی جوامع، بیشتر خود را در حوزه فرهنگ به عنوان پایگاهی تعیین‌کننده در فعالیت‌ها و عملکردهای فرهنگی به طور شتابان نشان می‌دهد جایگاه فرهنگی مراکز دانشگاهی می‌باشد. تحقق آرمان‌ها و اهداف جامعه اسلامی مستلزم تامین کارکردهای فرهنگی آن است. به همین منظور پژوهش حاضر در صدد است تا راهبردهای فرهنگی منطبق با اصول و ارزش‌های اسلام ناب محمدی (ص)، آرمان‌های انقلاب اسلامی و

رهنمودهای مقام معظم رهبری در بیانیه «گام دوم انقلاب» را که منجر به تحول در نظام آموزش عالی در افق ۱۴۴۴ گردد، تبیین کند.

حضرت آیت اله العظمی خامنه‌ای (مد ظله عالی) ضمن بیان دستاوردهای چهل ساله انقلاب از جمله: اقتدار انقلاب اسلامی و تغییر چالش‌ها و شکست مستکبران، جوانان محور تحقق نظام پیشرفته اسلامی، نیروهای مستعد و کارآمد با زیربنای عمیق و اصیل ایمانی و دینی به عنوان مهم ترین ظرفیت امید بخش کشور و فرصت‌های مادی کشور، در بیانیه «گام دوم انقلاب» توصیه‌هایی را در پرتو امید و نگاه خوش بینانه به آینده با این سرفصل‌ها ارائه می‌دهند: علم و پژوهش، معنویت و اخلاق، اقتصاد، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزت ملی و روابط خارجی و مرزبندی با دشمن و سبک زندگی.

بیانیه‌ی «گام دوم انقلاب» به مثابه منشوری برای «دومین مرحله‌ی خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی» خواهد بود و «فصل جدید زندگی جمهوری اسلامی» را رقم خواهد زد. که آرمان بزرگش ایجاد تمدن نوین اسلامی در چهل سال دوم انقلاب است. با این چشم انداز، باید زمان تمرکز بر بهره‌برداری از دستاوردهای گذشته و نیز ظرفیت‌های استفاده نشده باشد و پیشرفت کشور از جمله در بخش تولید و اقتصاد ملی ارتقاء یابد.

## فهرست

|         |                                        |
|---------|----------------------------------------|
| ۱۰..... | فصل اول: نظام آموزش عالی.....          |
| ۱۱..... | مقدمه.....                             |
| ۱۲..... | مفهوم و تعریف آموزش.....               |
| ۱۶..... | آموزش عالی.....                        |
| ۱۹..... | دیدگاه‌های نظری توسعه آموزش عالی.....  |
| ۲۰..... | نظریه سرمایه انسانی.....               |
| ۲۱..... | نظریه هزینه و فایده.....               |
| ۲۱..... | نظریه انتخاب عمومی.....                |
| ۲۳..... | نظریه تضاد.....                        |
| ۲۴..... | نظریه فمینیست‌ها.....                  |
| ۲۷..... | تحول و تکامل نقش دانشگاه در جوامع..... |
| ۳۱..... | کارکردهای دانشگاه.....                 |
| ۳۲..... | چالش‌های آموزش عالی.....               |
| ۳۵..... | آموزش عالی در دوره انقلاب اسلامی.....  |
| ۳۸..... | نقش آموزش عالی در توسعه.....           |
| ۴۱..... | اسناد بالا دستی آموزش عالی.....        |

## فصل دوم: مدیریت تحول.....

|         |                                    |
|---------|------------------------------------|
| ۴۵..... | مقدمه.....                         |
| ۴۶..... | مفهوم و تعریف تحول.....            |
| ۴۷..... | تغییر و تحول فرهنگی.....           |
| ۵۰..... | عوامل ایجاد تحول فرهنگی.....       |
| ۵۱..... | خلاقیت و نوآوری فرهنگی.....        |
| ۵۲..... | فرهنگ پذیری.....                   |
| ۵۳..... | تبادل فرهنگی.....                  |
| ۵۴..... | نظریه‌های تغییر و تحول فرهنگی..... |

|     |                                                  |
|-----|--------------------------------------------------|
| ۵۶  | پارادایم تزااحمی تغییر فرهنگ                     |
| ۵۷  | نظریه تضاد                                       |
| ۵۸  | پارادایم کارکردگرایی تغییر فرهنگ                 |
| ۵۹  | پارادایم ترکیبی تغییر فرهنگ                      |
| ۶۳  | مدیریت تحول فرهنگی                               |
| ۶۴  | الگوی مدیریت تحول فرهنگی                         |
| ۷۰  | فصل سوم: برنامه ریزی راهبردی - استراتژیک         |
| ۷۱  | مقدمه                                            |
| ۷۲  | استراتژی، مفهوم و تعاریف                         |
| ۷۸  | عوامل تشکیل دهنده استراتژی                       |
| ۷۹  | فرایند مدیریت استراتژیک                          |
| ۸۲  | مفهوم و نقش مدیریت استراتژیک در نظام آموزش عالی  |
| ۸۵  | مدل مدیریت استراتژیک در نظام آموزش عالی          |
| ۸۹  | استراتژیک در مقابل برنامه ریزی درازمدت           |
| ۸۹  | مزایای برنامه ریزی استراتژیک                     |
| ۹۱  | راهبردهای فرهنگی                                 |
| ۹۲  | فصل چهارم: مدیریت تحول فرهنگی در نظام آموزش عالی |
| ۹۲  | مقدمه                                            |
| ۹۷  | تحلیل وضع موجود نظام آموزش عالی                  |
| ۹۷  | تاریخچه تحولات آموزش عالی ایران                  |
| ۹۹  | ۱- شورای عالی انقلاب فرهنگی                      |
| ۱۰۰ | ۲- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری                  |
| ۱۰۱ | ۳- دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی                |
| ۱۰۶ | شاخص نیروی انسانی آموزش عالی                     |
| ۱۰۷ | تحلیل آماری جمعیت دانشجویان کشور                 |
| ۱۱۰ | تحلیل آماری اعضای هیئت علمی                      |

|                                                                        |     |
|------------------------------------------------------------------------|-----|
| سیاستهای کلی بخش آموزش عالی در اسناد بالادستی .....                    | ۱۱۲ |
| تحلیل آماری شاخص‌های برنامه توسعه ششم .....                            | ۱۱۵ |
| مقایسه عملکرد آموزش عالی با وضعیت مطلوب برنامه ششم توسعه .....         | ۱۱۹ |
| تحلیل وضع موجود حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری .....                      | ۱۲۵ |
| انتشار نشریه علمی پژوهشی در کشور .....                                 | ۱۲۷ |
| شاخص جهانی نوآوری .....                                                | ۱۲۸ |
| شاخص زیرساختی علم و فناوری .....                                       | ۱۲۹ |
| شاخص تامین اعتبارات و حمایت‌های مالی از علم و فناوری .....             | ۱۳۱ |
| تحلیل آماری اشتغال و سطح تحصیلات .....                                 | ۱۳۳ |
| دلایل بیکاری فارغ التحصیلان .....                                      | ۱۳۷ |
| محیط در حال تغییر آموزش عالی .....                                     | ۱۳۹ |
| تحول در نظام آموزش عالی مطلوب مطابق با نقشه جامع علمی کشور .....       | ۱۴۱ |
| نقشه جامع علمی کشور .....                                              | ۱۴۳ |
| مبانی و ارزش‌های بنیادین نقشه جامع علمی کشور .....                     | ۱۴۵ |
| ویژگی‌های اصلی الگوی نظام علم، فناوری و نوآوری .....                   | ۱۴۶ |
| وضع مطلوب علم و فناوری .....                                           | ۱۴۷ |
| چشم‌انداز علم و فناوری جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۴۰ هجری شمسی ..... | ۱۴۷ |
| اهداف کلان نظام علم و فناوری .....                                     | ۱۴۷ |
| اهداف بخشی نظام علم، فناوری و نوآوری .....                             | ۱۴۸ |
| ابعاد و شاخص‌های کلان علم و فناوری .....                               | ۱۴۹ |
| اولویت‌های علم و فناوری کشور .....                                     | ۱۵۳ |
| اهداف اولویت بندی و رویکرد پشتیبانی از اولویت‌ها .....                 | ۱۵۳ |
| اولویت‌های علم و فناوری کشور .....                                     | ۱۵۴ |
| راهبردها و اقدامات ملی توسعه علم و فناوری در کشور .....                | ۱۵۶ |
| چارچوب نهادی علم، فناوری و نوآوری .....                                | ۱۸۴ |
| تقسیم کار ملی در نظام علم و فناوری .....                               | ۱۸۴ |
| نظام اجرا، نظارت، ارزیابی و به روز رسانی نقشه جامع علمی کشور .....     | ۱۸۶ |
| فصل پنجم: راهبردهای فرهنگی موثر بر تحول نظام آموزش عالی .....          | ۱۹۱ |

|     |                                                 |
|-----|-------------------------------------------------|
| ۱۹۲ | ..... مقدمه                                     |
| ۱۹۴ | ..... مهارت‌های مدیریتی لازم برای تحول فرهنگی   |
| ۱۹۶ | ..... مهارت تفکر استراتژیک فرهنگی               |
| ۱۹۶ | ..... مهارت مدیریت تنوع فرهنگی                  |
| ۱۹۶ | ..... مهارت هوش فرهنگی                          |
| ۱۹۷ | ..... مهارت رهبری فرهنگی                        |
| ۱۹۷ | ..... مهارت فضا سازی فرهنگی                     |
| ۱۹۷ | ..... مهارت کسب و کار فرهنگی                    |
| ۱۹۸ | ..... مهارت مدیریت جهانی شدن فرهنگی در بعد ملی  |
| ۱۹۸ | ..... مهارت تحلیل فرهنگی                        |
| ۱۹۹ | ..... مهارت انسجام سازی فرهنگی                  |
| ۱۹۹ | ..... مهارت فنی و تکنولوژیکی                    |
| ۲۰۱ | ..... بیانیه گام دوم انقلاب                     |
| ۲۰۵ | ..... (۱) علم و پژوهش                           |
| ۲۰۶ | ..... (۲) معنویت و اخلاق                        |
| ۲۰۷ | ..... (۳) اقتصاد                                |
| ۲۰۸ | ..... (۴) عدالت و مبارزه با فساد                |
| ۲۱۰ | ..... (۵) استقلال و آزادی                       |
| ۲۱۱ | ..... (۶) عزت ملی، روابط خارجی، مرزبندی با دشمن |
| ۲۱۱ | ..... (۷) سبک زندگی                             |
| ۲۱۵ | ..... فهرست منابع                               |
| ۲۱۵ | ..... الف) منابع فارسی                          |